

РЕШЕНИЕ

№ 258

гр. София, 01.10.2026 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

**ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД, 2-РО ТЪРГОВСКО ОТДЕЛЕНИЕ
5-ТИ СЪСТАВ**, в публично заседание на двадесет и шести май през две
хиляди двадесет и шеста година в следния състав:

Председател: Тотка Калчева

Членове: Галина И.ова
Диляна Господинова

при участието на секретаря Мая В. Миланова
като разгледа докладваното от Диляна Господинова Касационно търговско
дело № 20258002902320 по описа за 2025 година
и за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е по реда на чл. 290 ГПК.

Образувано е по касационна жалба, подадена от религиозна институция „Българска православна старостилна църква“ срещу решение № 5 от 10.10.2025 г., постановено по в.ф.д. № 5/2025 г. по описа на Софийски апелативен съд, Търговско отделение, 13-ти състав, с което е отменено решение № 52 от 10.07.2025 г., постановено по ф.д. № 25/2022 по описа на Софийски градски съд, Търговско отделение, VI-7 състав, и вместо него на основание § 4, ал. 4 от ПЗР на Закона за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията, обн. ДВ, бр. 10 от 2025 г. /ЗИД на ЗВ/ е открито производство по ликвидация и заличаване на религиозната институция „Българска православна старостилна църква“.

Касаторът счита, че обжалваното решение е недопустимо, защото исканията, по които е образувано производството, са за прекратяване на религиозна институция и подлежат на разглеждане по реда на исковия процес, който не е спазен в случая. Позовава се и на това, че едното от исканията не изхожда от правоспособен субект, какъвто статут няма Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет. Излага съображения и за неправилност на въззивното решение.

Ответниците по касация - прокурорът и Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет, оспорват касационната жалба. Считат, че тя е недопустима, защото направените от тях искания се разглеждат в охранително производство, което е едностранно и касаторът не участва като страна в него. С постановеното решение въззивният съд е уважил тези искания, поради което на основание чл. 537, ал. 1 ГПК то не подлежи на обжалване. Посочват, че прекратяването на религиозната институция в хипотезата на § 4, ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ настъпва по силата на закона, а не по исков ред, поради което заявените искания не предполагат провеждане на исково производство. Излагат доводи, че въззивното решение е правилно.

Върховен касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, след като разгледа касационната жалба и прецени данните по делото, в съответствие с правомощията си по чл. 290, ал. 2 ГПК намира следното:

За да постанови обжалваното решение, Софийски апелативен съд е приел, че производството е образувано по искания на прокурора и на Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет с правно основание § 4, ал. 4 от ПЗР към ЗИД на ЗВ да бъде открито производство по ликвидация на религиозната институция „Българска православна старостилна църква“. Счел е, че те са допустими, като подадени от лица, които са легитимирани да направят това с изричното разпореждане на закона. Направил е извод, че производството за разглеждане на тези искания е охранително, поради което като страна в него участват само молителите, но не и религиозната институция. Въззивният съд е посочил, че с нормите на чл. 15, ал. 3 ЗВ и § 4 от ПЗР към ЗИД на ЗВ по императивен начин са въведени изисквания към наименованията на регистриращите се и вече регистрираните вероизповедания, даден е срок за привеждането им в съответствие с тези изисквания и са уредени последиците при непредприемане на действия за това. Намерил е, че наименованието на религиозната институция „Българска православна старостилна църква“ не отговаря на изискванията на чл. 15, ал. 3 ЗВ, тъй като съдържа думата православна, както и че в предвидения в закона двумесечен срок, който тече от 04.02.2025 г. и изтича на 04.04.2025 г., това юридическо лице не го е променило и не е заявило такава промяна за вписване в регистъра на вероизповеданията, воден от съда. С оглед на това на основание § 4, ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ е настъпило *ex lege* прекратяване на религиозната институция, с което са осъществени предпоставките за откриване спрямо нея на производство по ликвидация и заличаване. Въззивният съд е изложил мотиви, че разпоредбите на чл. 15, ал. 3 ЗВ и § 4 от ПЗР към ЗИД на ЗВ не противоречат на чл. 9 и чл. 11 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, тъй като въведените с тях правила са установени в закон и са израз на предоставената на държавата дискреция да избере обхвата и формата на правилата, установяващи баланс между правата и свободите на различните свои групи граждани. Счел е, че няма

правомощието да извършва преценка за противоречието на тези норми с Конституцията на Република България от 1991 г., тъй като те са приети при нейното действие и това може да направи само Конституционният съд. Поради разминаване на крайните изводи на двете инстанции, въззивният съд е отменил първоинстанционното решение и на основание § 4, ал. 4 от ПЗР към ЗИД на ЗВ е открил производство по ликвидация и заличаване на религиозната институция.

Касационно обжалване на въззивното решение е допуснато на основание чл. 280, ал. 2, предл. 2 ГПК за проверка на неговата допустимост.

Ответниците по касация правят възражение за недопустимост на касационната жалба, подадена от религиозната институция „Българска православна старостилна църква“, което поддържат и след произнасянето по неговата неоснователност. Изводът на настоящия съдебен състав за допустимост на касационната жалба е направен във фазата по допускане на касационен контрол, поради което е съобразен с приетия от въззивния съд охранителен характер на производството и спрямо него е счетоно, че са осъществени предпоставките за прилагане на нормата на чл. 6, § 1 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, установяваща правото на справедлив съдебен процес и задължаваща съда да осигури възможност за религиозната институция, чийто статут на правен субект засяга производството, да участва в него, за да защити своите граждански права и тези на своите членове, включително като обжалва неблагоприятния за нея акт на въззивния съд. Допустимостта на касационната жалба произтича и от вида на предявените в процеса искания за защита, което е от значение и за преценката за допустимост на въззивното решение, за извършване на която то е допуснато до касационно обжалване.

Съдебното производство, по което е постановено решението на въззивния съд, е образувано по две искания, подадени от прокурора и от Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет. Във всяко от тях е направено позоваване на неизпълнението от религиозната институция „Българска православна старостилна църква“ на задължението по § 4, ал. 1 от ПЗР към ЗИД на ЗВ, както и на прилагането на последицата от това, предвидена в § 4, ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ.

Разпоредбите, на които се основават исканията, са приети със Закона за изменение и допълнение на Закона за вероизповеданията, обн. ДВ, бр. 10 от 2025 г. и в сила от 04.02.2025 г. С § 4, ал. 1 от ПЗР към ЗИД на ЗВ е въведено задължение за регистрираните вероизповедания и заявителите по неприключилите производства за първоначална регистрация в двумесечен срок от влизане в сила на закона да променят наименованието и уставите си в съответствие с изменените изисквания към тях по чл. 10, ал. 1 и чл. 15, ал. 2 и ал. 3 ЗВ, и да заявят промяната за вписване в регистъра на вероизповеданията по чл. 18 ЗВ. В § 4, ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ е регламентирана последицата при неизпълнение на това задължение от регистрираните религиозни

институции, която е, че те се прекратяват. С тези разпоредби е създадено едно ново основание за прекратяване на религиозната институция, извън тези, посочени в чл. 20а ЗВ, в която норма се съдържа общата законова уредба на основанията и реда за прекратяване на този вид юридическо лице.

В § 4, ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ няма изрична регламентация на реда за прекратяване на религиозната институция на нововъведеното основание, поради което той трябва да се определи според установените в чл. 20а ЗВ общи правила. В тази разпоредба редът за прекратяване е разграничен според това дали то настъпва по волята на самата религиозна институция /чл. 20а, ал. 1, т. 1 ЗВ/, или при осъществяване на изрично предвидени в закона предпоставки, свързани с нейната дейност /чл. 20а, ал. 1, т. 2 - 4 ЗВ/. Прекратяването по § 4, ал. 1 и ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ не е предпоставено от волята на религиозната институция за това и спрямо него се прилага редът, отнасящ се за втората група основания. Той е уреден в чл. 20а, ал. 3 и ал. 4 ЗВ и е чрез провеждане на исково производство по предявен конститутивен иск. Това следва на първо място от нормата на чл. 20а, ал. 4 ЗВ, в която е предвидено, че решението на съда за прекратяване на религиозната институция на основанията по чл. 20а, ал. 1, т. 2 - 4 ЗВ подлежи на обжалване по общия ред. Общият ред е този, регламентиран в ГПК за обжалване на съдебните решения, постановени в исковия процес, което означава, че и самото искане за прекратяване се разглежда в исково производство. От значение за определяне на реда за прекратяване на религиозната институция на обсъжданата група основания е и това, че съгласно чл. 20а, ал. 3 ЗВ решението за това се постановява по искане на трети спрямо нея лица, които са прокурорът и Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет. Прекратяването накърнява правото на религиозната институция да съществува като самостоятелен субект и да бъде титуляр на граждански права. То ограничава и упражняването на конституционно регламентираното лично право на вероизповедание на всяко физическо лице, неин член, в съдържанието на което се включва и правомощието за свободно сдружаване на религиозна основа чрез регистриране на религиозна общност с избрани от членовете наименование, структура и органи. Засягането на посочените права трябва да се допусне само след като се даде възможност на религиозната институция да ги защити в процеса по разглеждане на направените искания за прекратяване. Тази защита следва да се осъществи в исково производство, в което при условията на състезателност и равнопоставеност всяка от страните ще може да изложи твърдения за конкретни обстоятелства от фактическия състав на основанията по чл. 20а, ал. 1, т. 2 - 4 ЗВ и да представи доказателства за тях.

Предвид изложеното трябва да се заключи, че редът за прекратяване на религиозната институция на основанията по § 4, ал. 1 и ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ е чрез предявяване на конститутивен иск от прокурора или Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет, с който се упражнява предвиденото в закона потестативно право да се поиска от съда да постанови прекратяването и по

който ответник е религиозната институция, чийто правен статут се засяга. Това означава, че изводът на въззивния съд, че прекратяването в тази хипотеза настъпва по силата на закона, е направен в нарушение на разпоредбите на § 4, ал. 3 от ПЗР към ЗИД на ЗВ и чл. 20а, ал. 3 и ал. 4 ЗВ.

Във всяко от исканията, за разглеждане на които е образувано производството, са въведени твърдения за осъществяване на обстоятелствата, при които в закона е предвидено да възниква потестативното право по § 4, ал. 3 вр. ал. 1 от ПЗР към ЗИД на ЗВ, и има позоваване на реализирането на правната промяна, до която води неговото упражняване. С оглед на това съдът намира, че е сезиран с предявени конститутивни иски от прокурора и Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет, като всяко от тези лица е легитимирано да направи това съгласно изричното разпореждане на закона в чл. 20а, ал. 3 ЗВ. Във връзка със съображенията на Дирекция „Вероизповедания“ на Министерски съвет, че в нейното искане няма формулиран изричен петитум за прекратяване на религиозната институция от съда, а само такъв за откриване на производство по ликвидация и заличаване, следва да се отбележи, че това не е определящо за неговата квалификация. Тя се извежда от съда въз основа на всички факти, на които то се основава, и на целения с него резултат, който е да бъдат реализирани последиците от прекратяване на религиозната институция, а това предполага предявяване пред съда на конститутивен иск.

След като настоящото производство е образувано за разглеждане на предявени конститутивни иски за прекратяване на религиозната институция „Българска православна старостилна църква“, последната участва в него като ответник и има правото да обжалва постановените в хода му съдебни актове, които са неблагоприятни за нея, каквото е решението на въззивния съд. Това е допълнителен аргумент за допустимост на подадената от религиозната институция касационна жалба.

От постановените по делото решения е видно, че първоинстанционният и въззивният съд не са се произнесли по конститутивните иски за прекратяване на религиозната институция, с които са били сезирани. Произнасянето по искания за вписване на ново обстоятелство по партидата на религиозната институция в съдебния регистър на вероизповеданията има за последица недопустимост на постановените от двете инстанции решения, поради което те следва да бъдат обезсилени и делото да бъде върнато на първоинстанционния съд за ново разглеждане от друг състав. При новото разглеждане на делото съдът следва да се произнесе по предявените иски за прекратяване на религиозната институция „Българска православна старостилна църква“, като осигури възможност на това юридическо лице да участва в процеса като ответник по исковете, както и да разпреди отговорността за разноси за неговото водене пред ВКС.

Мотивиран от горното, Върховен касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ

отделение

РЕШИ:

ОБЕЗСИЛВА решение № 5 от 10.10.2025 г., постановено по в.ф.д. № 5/2025 г. по описа на Софийски апелативен съд, Търговско отделение, 13-ти състав, и отмененото с него решение № 52 от 10.07.2025 г., постановено по ф.д. № 25/ 2022 по описа на Софийски градски съд, Търговско отделение, VI-7 състав.

ВРЪЩА делото за ново разглеждане на предявените искиове от друг състав на Софийски градски съд.

Решението не подлежи на обжалване.

Председател: _____

Членове:

1. _____

2. _____